

LIPO, PRVI ULIPISTIČKI MANIFEST

Potražimo u bilo kom rečniku reči: „Potencijalna književnost“. Nećemo naći ništa. Strahovit propust.

U redovima koji slede ne bih da namećem nikakvu definiciju, već da priložim nekoliko razmatranja. Čisto da zavaram gladne dok čekaju neko otporno jelo, koje će napisati dostojniji od mene.

Da li se sećate rasprava koje su pratile nastanak jezika?

Govorilo se da je jezik mistifikacija, detinjasta fantazija, da će prouzrokovati zatiranje rase i raspadanje države, da izdaje Prirodu, napada osećajnost, da će uništiti inspiraciju – za šta sve nisu (nemo) optuživali jezik u tim vremenima?

A mislite da je nastanak pisma i gramatike prošao bez protesta? Treba priznati da bitka između Starih i Modernih nikad nije prestajala.

Počela je sa Zindantropom (pre milion sedamsto pedeset hiljada godina), a okončaće se kad i čovečanstvo, osim ako Mutanti koji nas budu nasledili ne budu rešili da je produže.

Bitka je ionako ponela nesrećno ime. Oni koje zovemo Starima vrlo često su sklerotični potomci onih koji su svojevremeno bili Moderni; a kad bi se Stari vratili, oni bi se u najvećem broju pridružili nama i odbacili svoje odveć verne podražavaoce.

Potencijalna književnost unosi svežu krv u ovu debatu.

Svako književno delo podstaknuto je inspiracijom (ili je to barem autorovo objašnjenje) koja je prinuđena da se, kako god zna i ume, podvrgne nizu stega i procedura koje se sa drže jedna u drugoj kao ruske matroške.

To su stega leksičkog i gramatičkog tipa, stega versifikacije, stega fiksnih formi (na primer, rondo ili sonet), itd.

Moramo li da se držimo poznatih recepata i da tvrdoglavo odbijamo da smislimo nove formule?

Pristalice imobilizma će bez oklevanja odgovoriti potvrdno. Njihovo ubeđenje se ne temelji toliko na zdravom razumu, već na sili navike i impresivnom nizu kapitalnih dela (ali i dela koja su kapitalno *obezglavljena*) napisanih u skladu sa važećim formama i pravilima.

To bi trebalo da budu argumenti protivnika jezičkog maštanja, koji su osetljivi na lepotu krikova, ekspresivnost uzdaha, i skrivenih pogleda (neka ljubavnici ne pomisle da od njih zahtevam da prestanu s tim).

Da li čovečanstvo mora da se opusti i zadovolji time što će pomoću starih stihova izražavati nove misli?

Mi ne verujemo u to.

Ono što su neki pisci uveli ličnim manirom, svojim talentom (štaviše i genijem) – nekima je uspevalo tek povremeno (kovanjem novih reči), drugima od srca (kontrarimama), a

trećima konstantno, ali samo jednosmerno (u okviru letrizma) – Radionica Potencijalne Književnosti (OuLiPo) namerava da radi sistematično i naučno, a po potrebi i da pribegava mašinama za obradu informacija.

U planiranim istraživanjima *Radionice* možemo razlikovati dve osnovne tendencije, usmerene respektivno analitički i sintetički. Analitička tendencija obrađuje dela iz prošlosti i u njima traži mogućnosti koje često prevazilaze namere autora.

To je, recimo, slučaj sa centonom¹ koji bi mogao, čini mi se, ponovo da uđe u modu zahvaljujući teoriji o Markovljevim lancima.

Sintetička tendencija je ambicioznija; ona je suštinski poziv Ulipoa. Njen cilj je uvođenje novih postupaka, nepoznatih našim prethodnicima.

Primer za to su *Sto milijardi pesama* ili *bulovski soneti*.

Matematika – a posebno apstraktne strukture savremene matematike – nude na hiljade pravaca za istraživanje, počev od Algebre (stvaranje novih načina kompozicije), pa sve do Topologije (razmatranja sličnosti, otvaranja ili zatvaranja tekstova). Imamo na umu i anaglifske pesme, tekstove koji se transformišu putem projekcije, itd.

Moguće je zamisliti druge eksperimente, naročito u domenu posebnih rečnika (jezika gavranova, lisica, mravojeda; ili Algola, jezika kompjutera). Potrebno je mnogo mesta da bi se nabrojale mogućnosti koje mogu da se nazru, a ponekad i da se skiciraju.

Ako proučavamo samo seme, nije lako predvideti kakav će ukus imati novi plod.

Uzmimo za primer stegu azbučnog tipa. Ona može da posluži kao građa za akrostih, koji je svakako proizveo prekretnička dela (setimo se Vijona, a dosta pre njega, pisca Psalama i autora Plačeva pripisanih Jeremiji...); u slikarstvu je ova stega iznedrila Erbena,² što je dobro na drugi način; a u muzici fugu na ime B. A. C. H, koja je postala cenjeno delo.

Da li su oni koji su izmislili alfabet mogli uopšte da pojme ovako nešto?

Da rezimiram, anulipizam je usmeren ka otkrivanju, a sintulipizam ka inovaciji.

Postoje mnogi suptilni prelazi između jednog i drugog.

Najzad, posvetiću nekoliko reči onima odveć ozbiljnim osobama koje bespogovorno, bez čitanja, osuđuju svako delo u kojem se ispoljava ma kakva sklonost šali.

I kad ih pišu pesnici, divertismani, farse i podvale i dalje pripadaju poeziji.

Dakle, potencijalna književnost je najozbiljnija stvar na svetu. Q. E. D.

Naslov izvornika: François Le Lionnais, "La LiPo, Le premier Manifeste", 1962.

(Sa francuskog preveo Bojan Savić Ostojić)

¹ Centon je književno delo sačinjeno od elemenata preuzetih iz više dela. Od Ulipoovaca centon su koristili Žak Rubo (*La prothèse poétique*), Perek delimično u *Životu uputstvu za upotrebu* i Italo Kalvino. (*Prim. prev.*)

² Ogist Erben (*Auguste Herbin*), francuski apstraktni slikar XX veka. Autor „Plastičnog alfabeta“ (*Alphabet plastique*), pokušaja kodifikacije odnosa između slova, boja i oblika. (*Prim. prev.*)